

تحلیل محتوای کیفی کتاب های درسی از منظر توجه به فرهنگ

محمد جواد کرمی راویز

علامه جعفری، رفسنجان، karamim827@gmail.com

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتاب های درسی بر مبنای فرهنگ دانش آموزان است. روش پژوهش توصیفی از نوع تحلیل محتوا و جامعه آماری پژوهش، کتاب است های درسی. نمونه آماری پژوهش به شیوه هدفمند از نوع موارد مطلوب و شامل محتوای کتاب هدیه های آسمانی، تفکروسواد رسانه ای، تعلیمات اجتماعی و فارسی است. مؤلفه ویژگی های پژوهش شامل تهاجم فرهنگی، فرهنگ سالمندی، آسیب فرهنگی، فرهنگ بومی محلی، فرهنگ مذهبی، تعارضات فرهنگی در کتاب درسی بر روی فرهنگ دانش آموزان تاثیر می گذارد. وید فهمی های دانش آموزان از داستان ها و کلمات کتاب درسی و تحلیل مضامین است. نتایج تحقیق نشان داد که داستان ها و تصاویر کتاب درسی می تواند فرهنگ های نامناسبی و مناسبی را آموزش دهد. در جایی جوان را فردی قدرتمند و خوشبخت و پیران را فردی فرو دست و عقب افتاده و زیر دست نشان داده که ممکن است فرهنگ اگر دست پیری را گرفتی کم رنگ میکند و این می تواند فرهنگ سالمندی و سالمند شناسی رو نادیده بگیرد. در عکسی مفهوم حریم خصوصی نادیده گرفته شده است که این یک آسیب فرهنگی است و در جایی در کتاب درسی عکسی آورده که ایران را از ۱۰۰ گذشته مقایسه می کند و می تواند یک نوع تعارض فرهنگی باشد که می تواند یک فرهنگ نادرست را تشدید کند. در جایی دیگر حجاب را کم رنگ نشان داده و در جایی تبلیغ بازی های ویدیویی خارجی تبلیغ میکند که می تواند یک نوع تهاجم فرهنگی باشد. و در بیشتر کتاب های درسی فرهنگی های دینی را آموزش می دهد و در کتاب های درسی به فرهنگ های عشایر و فرهنگ های لباس پوشیدن و یک نوع فرهنگ بومی محلی را به دانش آموزان آموزش می دهد. و اطلاعاتی را به دانش آموزان می آموزد.

واژه های کلیدی

کتاب درسی، کیفی، فرهنگ، دانش آموزان، محتوا

۱. متن مقاله

نهادهای متولی جامعه پذیری عبارتند از رسانه ها و نشریات، آموزش، پرورش، خانواده، گروه های شغلی و دوستیو تفریحی و مهارتی. هر کدام از این نهادها سهم خود در جریان جامعه پذیری، تولید و انتقال و اشاعه ی فرهنگ تأثیر و دخالت دارند. در این میان نقش آموزش و پرورش بسیار مهم و کلیدی است. زیرا دانش آموزان مدت زمان زیادی از عمر خود را در این نهاد ها سپری می کنند. هدف های تربیتی در ذات خود تعلیم و تربیت قرار دارند و از نظر پیشینه، همزاد تعلیم و تربیت هستند در واقع همان گونه که تعلیم و تربیت مهم ترین رکن زندگی بشر بوده و راه رسیدن به

سعادت او نیز در گرو تربیت است. اهداف تعلیم و تربیت نیز مهم ترین موضوع در جریان تعلیم و تربیت می باشد شکوهی، پرنده (۱۳۷۸) فرهنگ مجموعه پیچیده ای از دانش ها، باورها، هنرها، قوانین، اخلاقیات، عادات و هر چه که فرد به عنوان عضوی از جامعه از خویش فرا می گیرد تعریف می شود. فرهنگ عبارت است از «مجموعه ای از اعمال و رفتار اکتسابی و شیوه تفکر فراگرفته شده ای که بین افراد یک جامعه مشترک بوده، اختصاص به آن دارد» ... یکی از رسالت های هر فرهنگ، حفظ حقوق و امنیت فرد در اجتماع است. موازین دینی و اخلاقی و نیز آداب و رسوم اجتماعی هر جامعه ای نظامی را پایه ریزی می کند که افراد متعلق به آن جامعه در نظام فرهنگی مربوط، از کودکی نسبت به حدود و ثغور اختیارات و انتظارات خویش در محیط خانواده و در گروه، معرفت حاصل کرده، خود به خود به گونه ای عمل می کنند که محل و موقع آنان در جامعه مراعات شده، محفوظ می ماند. داویدیان (۱۳۷۶) تغییر فرهنگی فرایندی است که طی آن اجزای مختلف یک فرهنگ با گذشت زمان دگرگونی پیدا می کند. هر گونه دگرگونی در اجزا و کلیت فرهنگ، در سازمان های اجتماعی تحولاتی را پدید می آورد و اگر شتاب این دگرگونی ها فزونی یابد، می تواند آسیب هایی را در پی داشته باشد. ستوده (۱۳۷۶ ص ۵۰)

هر منطقه از هر کشوری می تواند فرهنگی متفاوتی با دیگر مناطق آن کشور داشته باشد. فرهنگ به وسیله آموزش، به نسل بعدی منتقل می شود؛ در حالی که ژنتیک به وسیله وراثت منتقل می شود.

باقر ساروخانی (۱۳۸۰)

در مجموعه مفصل درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی مفهوم فرهنگ و فرهنگ شناسی و مفاهیم متعدد و مرتبط با فرهنگ را مورد توجه قرار می دهد. او معتقد که فرهنگ مفهومی است گسترده که تمامی الگوهایی را که در جامعه آموخته میشوند و در آن غنا مییابند و از طریق نمادها منتقل میشوند، را دربرمی گیرد.

اهمیت و جایگاه کتاب درسی در نظام آموزشی متمرکزی همچون جمهوری اسلامی ایران، که یک کتاب درسی واحد برای دانش آموزان سراسر کشور تالیف، توزیع و آموزش داده می شود، اینگونه تصور میشود که «کتاب درسی، سازنده بنیان علمی کشور» است. اگر در تالیف و آموزش این رسانه آموزشی مهم، به ویژگی ها و استانداردهای کیفی و اصول حاکم بر آن توجه شده باشد، میتواند زمینه ساز و هموارکننده پیشرفت و توسعه جامعه باشد. چرا که همانگونه که در شاخص های توسعه آمده است، بسیار از عوامل توسعه به افراد رشد یافته آن جامعه مربوط می شود. البته لازم است رویکرد و محتوای اصلی کتاب درسی، در راستای رسالت و مأموریت اصلی خود باشد.

محتوا باید بر اساس ملاک ها و استاندارد های برنامه ریزی درسی، تهیه و تدوین گردند. از جمله این ملاک ها می توان به تطابق محتوا با اهداف مصوب اشاره نمود.

مقصود از اهداف مصوب، مقاصد رسمی و از پیش تعیین شده است که برنامه ریزان درسی در مرحله طراحی در خصوص آن ها تصمیم گیری کرده و آن مقاصد به عنوان نقاط مطلوب رسمی مورد نظر باید در خلال فرایند برنامه ریزی درسی به وسیله محتوای برنامه درسی تعقیب و حاصل شوند (سبحانی نژاد، طیبانی، ۱۳۸۵)

پایه تحصیلی دارای اهمیت بالایی است و یکی از این اهداف پایه تحصیلی هدایت تحصیلی است. نظام تعلیم و تربیت، باید دانش آموز را به سطحی از تمایز یافتگی برساند که خود با آگاهی از استعدادها، توانایی ها و رغبت های خویش و همچنین ظرفیت ها و محدودیت های محیطی، به انتخابی آزادانه و آگاهانه اقدام کند و اینکه پس از استخراج نتایج کمی تصمیم گیری نهایی به صورت کیفی و در تعامل سه جانبه میان مشاور، دانش آموز و خانواده، با لحاظ نمودن امکانات و محدودیت های محیطی انجام می شود.

در این جا یک سوال پیش می آید کتب درسی، ما را به چه فرهنگ هایی نزدیک یا دور میکند؟ در جواب این سوال میتوان گفت کتب درسی ما باید دانش آموزان را به هدف ما که نزدیک شدن به فرهنگ های خوب ایرانی است نزدیک کند فرهنگی که در نه خبری از آسیب های فرهنگی باشد نه تهاجم و تعارض فرهنگی

پرسش های پژوهش

- ۱- آیا در کتب درسی به تعارضات، تهاجم فرهنگی اشاره شده است؟
- ۲- آیا کتب درسی دانش آموزان را به آسیب های فرهنگی جامعه نزدیک تر می کند ؟
- ۳- تصاویر کتب درسی فرهنگ مذهبی و پوشش را مطابق با فرهنگ مذهبی دینی نشان داده است؟
- ۴- آیا در کتب درسی به فرهنگ های بومی محلی هر منطقه اشاره شده است
- ۵- تصاویر کتاب درسی سالمندان را چگونه نشان داده اند؟

روش شناسی

مطالعه حاضر توصیفی و با روش تحلیل محتوای کیفی از نوع جهت دار یا هدایت شده انجام گرفته است . در روش تحلیل محتوای هدایت شده، برخلاف تحلیل محتوای کمی، از آمار و ارقام استفاده نمی شود داده ها به صورتی متنی و کیفی ارائه می شوند، ولی در مقابل از جهت پارادایمی هم رویکردی استقرایی به حساب نمی آید که بدون شاخص و از طریق جمع داده آوری داده ها به تحلیل مضامین جدید برسد نوشادی (۱۳۹۰)

به عبارت دیگر، در این رویکرد محقق با توجه به پیشینه نظری و پژوهشی موضوع به مقوله سازی دست می برزند و سپس اساس مقولات مشخص به دنبال این است تا در درون محتوای مورد نظر به صورت کیفی داده ها را سامان دهد. جامعه آماری پژوهش، محتوای کتاب های درسی سال تحصیلی (۱۳۹۶-۱۳۹۷) است.

نمونه آماری پژوهش به صورت هدفمند از نوع موارد مطلوب و شامل کتاب های فارسی ، علوم اجتماعی ، هدیه های آسمانی ، تفکر و سواد رسانه ای بوده است. علت انتخاب کتاب های مذکور این است که بیشترین بار ارزشی را دارد و از طریق این کتاب ها می توان فرهنگ های مختلفی را به یک دانش آموز یاد داد.

داده ها، پس از بررسی داده ها شامل مضمون کلی و شش زیر مؤلفه برای تحلیل اند ویژگی که شامل ، فرهنگ های مختلف در کتاب درسی است (آسیب های فرهنگی- تعارضات فرهنگی -تهاجم فرهنگی -فرهنگ مذهبی -فرهنگ سالمندی و فرهنگ بومی محلی) و تحلیل کتاب و نقش آن در باز تولید یک فرهنگ در بین دانش آموزان ، سپس داده ها از طریق مقوله سازی قیاسی بررسی شد . واحد تحلیل نیز مضامین (تصویر، محتوای متنی) خواهد بود .

برای پایایی داده ها از روش باز آزمایی استفاده شد . بدین صورت که نمونه هایی از کتاب های بررسی شده به ارزیابان متخصص ارائه و از آن ها خواسته شد تا محتوای های درسی را به منزله یک متن آموزش فرهنگ بررسی کنند.

یافته ها

در این قسمت نتایج بررسی سوال های پژوهش به تفکیک در پنج قسمت تشریح شده است. در پاسخ به این پرسش که آیا در کتاب های درسی به تعارضات و تهاجم فرهنگی اشاره شده است؟ می توان گفت که در کتب درسی زمینه ساز یک فرهنگ و یک رفتار در دانش آموزان اند و اگر این مورد رعایت نشود می تواند مشکل ایجاد کند . از تحقیقات پیشین می توان این جور برداشت کرد که در درون هر فرهنگ الگوهای متنوعی قابل مشاهده است که جامعه شناسی به آنها خرده فرهنگ می گوید. خرده فرهنگ، فرهنگ بخشی از جامعه است که در عین اینکه با فرهنگ کل جامعه پیوند دارد دارای ویژگیهای منحصر به خود نیز می باشد. تنوع خرده فرهنگها که گاه توأم با تعارض با یکدیگر نیز هست می تواند زمینه ساز تهاجم فرهنگی باشد. در جایی از کتب درسی مفهوم تهاجم و تعارض فرهنگی را آموزش می دهد و این می تواند در فرهنگ یک کشور نفوذ کند و فرهنگ آن کشور را تضعیف کند و فرهنگ خود را جایگزین کند. مثلاً در جایی از کتاب (تفکر و سواد رسانه ای دوره دوم متوسط درص ۱۳۴- ص ۱۳۵) در بخش گفت و گوی کلاس بچه ها را به بازی پی اس ۲۰۱۷ ترغیب می کند. و در این جا دارد یک تهاجم فرهنگی را نشان می دهد که بازی های خارجی دارد جای بازی های ایرانی را می گیرد و در موردی دیگر در همان کتاب (تفکر و سواد رسانه ای دوره دوم متوسط درعکس ص ۱۶) تبلیغ بازی خارجی کلش آف کلنز می پردازد این بازی برای بچه نامناسب است و دارد یک بازی با فرهنگ نامناسب را در بین دانش آموزان گسترش می دهد. در جایی دیگر از کتاب درسی تعارض فرهنگی را نشان می دهد و دانش آموز بین فرهنگ خود و فرهنگ دیگر در تضاد است مثلاً در کتاب (تفکر و سواد رسانه ای دوره دوم متوسط در ص ۱۱۳) در عکس سمت راست مد روز را به رخ کشیده و خانم های بد حجاب و مانتویی را کشیده یعنی باید ما هم این جور باشیم که این با فرهنگ اسلامی کشور ما در تعارض است. و در عکس سمت چپ نشان می دهد که ایرانی ها از صد سال گذشته چگونه بوده اند و در سال ۶۱ انسان ها ریش دار و مذهبی کشیده و فرهنگ ما از سال ۷۱ عوض شده و روبه انسان های دانسته است که با فرهنگ ما در تعارض است و این ممکن است یک فرهنگ نادرست را در بین دانش آموزان رواج دهد .

در پرسش دیگر این تحقیق که آیا کتب درسی دانش آموزان را به آسیب های فرهنگی جامعه نزدیک می کند است؟ در نتیجه تحقیقات قبلی از آقای مطهری نشان می دهد نفوذ اندیشه های بیگانه، اندیشه های بیگانه ممکن است از طریق دشمنان یا دوستانی که مجذوب آرای دیگران شده اند، نفوذ کنند. نمونه این گرایش ها در جریانات قرون اولیه اسلامی دیده می شود. مثلاً مجذوب شدگان به فلسفه یونانی و آداب و رسوم ایرانی و تصوف هندی، نظریات و اندیشه های را به عنوان خدمت و نه به قصد خیانت وارد اندیشه های اسلامی کردند. مطهری (۱۳۸۲)

در کتاب های درسی مذکور درباره رواج آسیب های فرهنگی در بین دانش آموزان پرداخته شده است. آسیب فرهنگی را می توان به منظره یک صدمه به فرهنگ یک کشور تلقی کرد در جایی از کتاب های درسی به فرهنگ خدشه وارد می کند. در جایی از کتاب درسی (اجتماعی سوم ص ۳۰ درس ۱۰) با عنوان ، نیازهای خانواده چگونه تأمین می شود با جملاتی مستقیم نقش مرد در بیرون از خانه و زن در درون خانه به ، تصویر کشیده شده است. این می تواند یک سرتتر بودن مرد نسبت به زن باشد و این می تواند یک آسیب فرهنگی قلمداد شود در جملاتی از این درس چنین آمده : پدر در بیرون از خانه کار می کند معمولاً بر و برای همسر و فرزندانش وسایل زندگی تهیه می کند . مادر هم در خانه کار می کند البته مؤلفان کتاب مذکور سعی کرده اند این کارها را منزله اولویت نشان دهند نه یک نقش حتمی . کرده لذا در ادامه اشاره کرده اند که در بعضی خانواده ها زنان به غیر از کار در خانه، شغل دیگری هم دارند و از این راه به درآمد خانواده کمک می کنند. مرزوقی، منصور (۱۳۹۴)

در ادامه تصاویر شغل های معلمی و کار در شالیز را به زنان و شغل خلبانی و مکانیکی را به مردان اختصاص داده اند . در جایی دیگر از همین کتاب (ص ۳۳) و در همین راستا خانواده ها و شغل هایی را نشان داده است : هر روز بعد از تعطیل شدن مدرسه به خانه می روند . مادرم منتظر آمدن پدر و بچه ها است. در را به رویشان باز می می کند و او به آن ها سلام می کند . سایر اعضای خانواده هم بعد از تمام شدن کارهایشان در بیرون از منزل به خانه برمی گردند . منصوره، مرزوقی (۱۳۹۴)

در مثالی دیگر در کتاب (اجتماعی سال چهارم ص ۸) در تصاویر عکس شغل های آزاد را بیشتر نشان داده است و این یک مشکل است که نشان می دهد بیشتر مردم دارن به شغل های آزاد روی می یارند و دیگر خیلی کاری به شغل های اداری و درس خواندن توجه ای نمی شود .

در جایی از کتاب درسی عکسی به چشم می خورد که حریم خصوصی را چیزی عادی جلوه داده در کتاب درسی (تفکر و سواد رسانه ای دوره دوم متوسطه ص ۱۱۵) در این تصویر مشاهده می شود که فردی از پشت پنجره اتاق یک فرد را نگاه می کند این می تواند گویای یک فرهنگ نادرست به دانش آموزان شود و یک آسیب فرهنگی را ایجاد می کند. و باز در همین کتاب (ص ۱۲۳) دارد حرف الگو ها و رفتار هایی که افراد در جامعه دارند نشان می دهد که در تصور کشیده شده جوانی را نشان می دهد از سر و وضع خوبی برخوردار نیست و می تواند زمینه ساز یک الگو نا مناسب برای دانش آموزان باشد .

در پاسخ به پرسش سوم که کتب درسی زمینه ساز فرهنگ و پوشش مذهبی در بین دانش آموزان است یا نه؟ و در این جا نتیجه ای که از تحقیقات پیشین به عمل آمده در کتب درسی باید حتما افراد را با پوشش مناسب اسلامی نشان دهند تا زمینه را برای یک الگو گیری مناسب به وجود آورد اگر کتب درسی الگویی نامناسب باشند می تواند فرهنگ های غلط را در جامعه جا بندازد و همین فرهنگ های نادرست می تواند نسلی را تغییر دهند.

در جایی از کتاب (تفکر و سواد رسانه ای دوره دوم متوسطه ص ۱۲۴) نشان می دهد که ما از گذشته چقدر تغییر کرده ایم و با این کار ممکن تفکر فرهنگ نامناسب و یک الگو گیری بد را گسترش دهد و در همان صفحه عکسی را نشان داده و در آن نوشته مد روز و خانم ها را مانتویی نشان داده که با این کار دارد حجاب را هم کم رنگ نشان می دهد و با این کار دارد یک رسم مذهبی حجاب را زیر سوال می برد و این عکس دارد جمله: زن در چادر مثل گوهر در صدف است. را نقطه می کند و این کار خود یک نوع تهاجم فرهنگی را هم ایجاد می کند و دارد کم کم یک نوع فرهنگ غربی را در جامعه ایجاد می کند

در فعالیتی از کتاب های (اجتماعی سال چهارم ص ۲۱) درسی می گوید نام مسجد محله شما چیست به کمک بزرگ ترها پرس وجو کنید که در مسجد محله شما چه فعالیت هایی انجام می شود و آن گاه در این باره صحبت کنید. (با توجه به آنچه در کتاب هدیه های آسمان یاد گرفته اید.)

با این فعالیت که اگر درست انجام گیرد زمینه ساز یک فرهنگ عالی مذهبی در جامعه است و بچه ها کاملا با دین آشنا و علاقه مند می شوند

در همین کتاب (ص ۳) حدیثی از حضرت محمد آورده : اگر می خواهید خدا و پیامبر، شما را دوست داشته باشند، امانت دار و راستگو باشید و با همسایگان خود به نیکی رفتار کنید که یک فرهنگ عالی را نشان می دهد و در همین صفحه تصاویر گویای این حدیث پیامبر است . در این تصاویر مردم با هم کاری هم و کمک هم دارند یک جشن را برپا میکنند و خوشحال و شاداب به کار خود مشغول اند و همین تصاویر می تواند زمینه را در بچه ها ایجاد کند در همین صفحه در فعالیتی از بچه ها می خواهد که آن محله را توصیف کنند و در این جا یک انگیزه عالی در بچه ها ایجاد می کند.

در راستای فرهنگ مذهبی در جایی از کتاب درسی (هدیه آسمان ص ۶) قرآن را دسته گلی از آسمان معرفی کرده است و این یک تفکر در ذهن دانش آموز ایجا می کند که این دسته گل چه می تواند باشد

و این کار باعث می شود یک دانش آموز دنبال این سوال برود ببیند که این دسته گل چه چیزی است و این کار باعث یک فرهنگ مذهبی میشود.

و در پاسخ به سوال چهارم که آیا در کتب درسی به فرهنگ های بومی محلی هر منطقه اشاره شده است؟

تحقیقات پیشین نشان می دهد کتاب های درسی رکن مهمی از نظام آموزشی را تشکیل می دهند . محتوای این کتاب ها در دانش افزایی و هدایت دانش آموزان به رشته تحصیلی تاثیر گذارست. دانش آموز در تهیه قصه ، شعر محلی ، آداب و رسوم یا معرفی یک شخصیت به همکاری والدین یا آموزگار نیاز دارد اما اگر خود دانش آموز در جمع آوری اطلاعات از طریق جست و جوی از کتاب و یا پرسش از دیگران نقشی داشته باشد ، یادگیری بهتر صورت می گیرد . دانش آموزی که با شنیدن یک قصه عامیانه یا آداب و رسوم از زبان مادر بزرگ ، آن را به شکل مکتوب ، بازنویسی می کند ، یک تجربه عملی کسب می کند که تاثیرش از رونویسی های تکراری به مراتب ، بیشتر است.

و اشاره به آداب و رسوم یک جا می تواند دانش آموزان را با فرهنگ بومی و محلی یک منطقه آشنا و اطلاعاتی را به آن ها بیاموزد در جایی از کتاب درسی (اجتماعی چهارم ص ۲۱) به فرهنگ بومی عشایر اشاره دارد و مردم آن را از زحمت کشان نشان می دهد و در جایی دیگر در همین کتاب (ص ۳) (ص ۶) (ص ۳۵) (ص ۷۶) (ص ۷۷) دانش آموزان را با آداب و رسوم هر منطقه نشان می دهد و در مثالی دیگر (اجتماعی پنجم) صفحات (۵۵-۵۸-۶۱-۶۲) دانش آموزان را با فرهنگ هر منطقه آشنا می کند و در جایی دیگر در کتاب (هدیه های کلاس سوم درس پنجم ص ۲۹) دارد بچه ها را با آداب و رسوم مذهبی یک را نشان میدهد.

در پرسش آخر و سوال پنجم که تصاویر کتب درسی سالمندان را چگونه نشان داده ؟ می توان گفت سالمندی به عمر نزدیک به ، یا بالاتر از ، میانگین طول عمر بشر اشاره دارد و بنابراین بخش پایانی چرخه حیات انسان است. در کتب درسی سالمندی دوران پختگی، ورزیدگی و زمان احساس بی نیازی است و فرصت سیر به سوی کمال و رسیدگی به خویشتن. سالمندان، باور ارزش های وجودی خانواده و جامعه هستند. در فرهنگ اسلامی و ایرانی، «پیری» نه به عنوان یک کلمه ناخوشایند، بلکه به صورت «کمال، حکمت، خردمندی و فرزاندگی» تلقی می شود. از این رو می تواند به عنوان مرحله ای موثر و گرانقدر در زندگی به حساب آید.

سالمندی آغازی دیگر در زندگی است با کوله باری از تجربه در کتاب های درسی به آن اشاره شده است و در بعضی از جا ها افراد سالمند را از کار افتاده نشان داده است. در کتاب درسی (اجتماعی نهم ص ۵۲) دارد عکسی از سالمندان را که افرادی با اعتماد به نفس بالا و با کوله باری از تجربه و امید به زندگی نشان می دهد و در همین کتاب (۶۴) سالمندان و پیر مردان را افرادی زحمت کش نشان داده است و در همه کتاب های درسی در صفحات اول کتاب عکس و سخنی از امام خمینی که یک انسان سالمند و دارای تجربه خیلی زیاد و اعتماد بنفیس بالا بوده آورده شده است.

و در جایی از کتاب درسی (هدیه ها آسمان درس اول) (آستین های خالی) پیر مردی را نشان داده که دست نداشته و آن وقتی فکر می کند اگر جای آن پیر مرد بود می بایست چه کار کند و در آخر می فهد که دست داشته و دستش زیر پالتویب است در این داستان بیشتر جنبه سرکاری دارد تا جنبه آموزشی و دانش آموز در ذهن خود سردرگم می شود نمی داند چرا اصلا از یک پیر مرد استفاده کرده است و در صفحه (۷) از این کتاب یک پیر زن را بر روی ویلچر نشان داده که با این کار سالمندان را از کار افتاده نشان می دهد.

نتیجه گیری

مقاله حاضر با هدف بررسی کتاب های درسی به منزله توجه به مفهوم فرهنگ و تاثیر آن بر دانش آموزان به بررسی، ویژگی های مذکور اقدام کرد و سعی شد وضعیت اختصاص یافته در کتاب و نقش هایی که آن در توسعه یک فرهنگ در بین دانش آموزان مورد بررسی قرار گیرد . نتایج حاصل از مضامین کتاب نشان داد که بعضی از مضامین کتاب درسی می تواند فرهنگ های نادرستی را را به

دانش آموزان آموزش دهد. یافته های این تحقیق بیان گر این بود که فرهنگ به شش بعد تهاجم فرهنگی، تعارض فرهنگی، آسیب فرهنگی، فرهنگ بومی محلی، فرهنگ مذهبی دینی، فرهنگ سالمندی تقسیم می شود.

یکی از ابعاد گرایش به فرهنگ، تهاجم فرهنگی است و این یافته ها با تحقیقات آقای ابراهیمی (۱۳۸۷) هم خوان است و هم چنین با نظریه آقای ویلی تهاجم فرهنگی می تواند در جامعه مشکل ساز باشد فردی الگوی نادرستی را یاد بگیرد هم خوان است و در این مورد پیشنهاد می شود. شناساندن ارزش فرهنگ بومی به مردم و ایجاد خودباوری فرهنگی در بین مردم که فرهنگ خارجی روی نیاورد یافته های تحقیق نشان داد که یکی از ابعاد فرهنگ، تعارضات فرهنگی است و این نتایج با تحقیقات آقای صفایی نژاد (۱۳۸۸) هم خوان است و با نظریه آقای تامس که معتقد است که فرهنگ یک ارزش اجتماعی است که در هر جامعه ای وجود دارد و این فرهنگ در هر کشور فرق می کند هم خوان است و در این مورد پیشنهاد می شود به بالا بردن توان، در جهت پردازش اطلاعات در مورد فرهنگ در بین مردم که به تعارض منتهی نشود

و هم چنین یافته های تحقیق نشان داد که یکی دیگر از ابعاد فرهنگ، آسیب های فرهنگی است. و این نتایج با یافته های خانم صادقی آرائی (۱۳۹۴) هم خوان است و با نظریه آقای کاپلان وقتی تغییرات فرهنگی حاد باشد و بر ساز و کارهای انطباقی و حمایت های اجتماعی افراد آن جامعه تسلط پیدا کند، می تواند فشار زیادی وارد نموده و آسیب فرهنگی ایجاد کند هم خوان است در این مورد پیشنهاد می شود یکی از راهکارها در پیشگیری در حوزه مدیریت آسیب های فرهنگی اجتماعی و کاهش معضلات اجتماعی بهره بردن از ابزار هنر است و با استفاده از ابزار هنر و جهت دهی به آن می توانیم در پیشگیری و مدیریت آسیب های فرهنگی موفق عمل کنیم یافته های تحقیق نشان می دهد یکی از ابعاد فرهنگ، فرهنگ مذهبی است و این نتایج با تحقیقات آقای محمد احمدی (۱۳۹۵) هم خوان است و با نظریه آقای البرت انیشتن که می گویند که دانش باید همراه با مذهب باشد هم خوان است و در این جا پیشنهاد می شود برای داشتن فرهنگ مذهبی صحیح باید از امر به معروف و نهی از منکر استفاده کرد.

هم چنین نتایج تحقیق نشان داد یکی دیگر از ابعاد فرهنگ، فرهنگ بومی محلی است و این یافته ها با تحقیقات آقای طاهر خانی (۱۳۹۴) هم خوان است و با نظریه ویل دورانت که می گویند اگر تمدن و فرهنگ بومی محلی در جامعه ای باشد در آن جا نظم اجتماعی به وجود می آید و زمینه خلاقیت فرهنگی ایجاد می شود هم خوان است و در این پیشنهاد میشود در که تمدن حاصل تعالی فرهنگی و پذیرش نظم اجتماعی است. تمدن خروج از بادیه نشینی و گام نهادن در شاهراه نهادینه شدن امور اجتماعی یا به قول ابن خلدون عمران یافتن است ولایتی (۱۳۸۲) یعنی با استفاده از تعادل فرهنگی می توان به عمرانی جامعه رسید.

در این جا نتایج نشان می دهد فرهنگ سالمندی از ابعاد دیگر فرهنگ است. و با تحقیقات آقای سام آرا. (۱۳۷۰) هم خوان است و با سخنی از بزرگان که می گویند بشریت، پیشرفت اخلاقی خود را مدیون کهن سالان است و می تواند زمینه ساز پیشرفت یک جامعه باشد مطابقت دارد و در این مورد پیشنهاد داده می شود که در جامعه باید به سالمندان توجه زیادی تری شود زیرا سرمایه های یک کشور اند و باید در کتب درسی سالمندان را انسان هایی با تجربه و زمینه ساز پیشرفت یک کشور نشان داده شوند. تا دانش آموزان سالمندان را افرادی سال خورده و بی ارزش نبینند. چون بعدا خود همین دانش آموزان و پیرو سالمند خواهند شد.

منابع

- ۱- شکوهی نیا، محسن، پزند، اکرم (۱۳۸۷)، آموزش روش حل مسئله به مادران و تاثیر آن بر روابط خانوادگی، فصلنامه خانواده پژوهی، دوره ۴، شماره ۱۳، ص ۵-۱۶

- ۲- داویدیان، هاراطون، (۱۳۷۶)، تحلیلی روان شناسی از دریا در آثار عطار، شماره ۸۵، ص ۱۶۷-۱۷۸
- ۳- ستوده، هدایت الله، (۱۳۷۹)، آسیب شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات آوای نور ص ۵۰
- ۴- ساروخانی، باقر، (۱۳۸۰)، درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ص ۱۶۵-۱۶۶
- ۵- سبحانی نژاد، مهدی، طیبانی، طیبه (۱۳۸۵) بررسی میزان انطباق محتوای کتاب درسی جدید التالیف حرفه و فن دوره راهنمایی تحصیلی با اهداف مصوب، فصلنامه دانشور رفتار، شماره ۲۱، ص ۱-۱۴
- ۶- نوشادی، محمد تقی، ایمان، محمودرضا (۱۳۹۰) « تحلیل محتوای کیفی، دوفصل نامه علمی تخصصی پژوهش، س ۳، شماره ۲، ص ۱۵-۴۵
- ۷- مطهری، مرتضی، (۱۳۹۲)، بررسی اجمالی نهضت اسلامی درصد سال اخیر، تهران، انتشارات: ص ۷۸-۸۷
- ۸- مرزوقی، منصور، رحمت الله، سیروس، (۱۳۹۴) تحلیل محتوای کیفی دوره ابتدایی از منظر جهت گیر جنسیتی، زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۳، شماره ۴، ص ۱
- ۹- ابراهیمی، عبدالجواد (۱۳۷۸)، تهلجم فرهنگی، قم، قدس سره
- ۱۰- صفایی نژاد، قاسم (۱۳۹۵)، جریان سازی در فضای مجازی باتاکید بر رسانه های اجتماعی، فصلنامه مدیریت رسانه، شماره ۲۶، ص ۱۵-۳۴
- ۱۱- صادقی آرانی، زهرا، (۱۳۹۴)، آسیب های فرهنگی، دومین کنگره بین المللی تفکر و پژوهش دینی، اردبیل، اداره کل تبلیغات اسلامی اردبیل، کانون فرهنگی تبلیغی مناجات اردبیل
- ۱۲- محمدی، محمد (۱۳۹۵) برنامه های توانمند سازی کارکنان، فصلنامه مطالعات مدیریت، دوره ۹، شماره ۳۵-۳۶، ص ۱۵۹-۱۸۵
- ۱۳- صادق، مرتضی، طاهر خانی (۱۳۹۴)، بررسی نقش معلم و برنامه ریزی درسی در رشد و تعالی فرهنگ اسلامی در بین دانش آموزان، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، موسسه آموزشی عالی مهر اروند، مرکز راه کارهای دست یابی به توسعه پایدار
- ۱۴- ولایتی، علی اکبر، (۱۳۸۲)، پویایی فرهنگ تمدن اسلام و ایران، قم: دفتر نشر معاش، ص ۲۲
- ۱۵- سام آرام، عزت الله، (۱۳۷۱)، از غرب خانه عشایری تا سرای سالمندان خصوص، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۳ شماره ۴